

Ziemlińska-Odojowa, Włodzimiera

Komunikaty z badań w roku 1971 na cmentarzysku w Niedanowie, pow. nidzicki (stanowisko 2)

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 218-220

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WŁODZIMIERA ZIEMLIŃSKA-ODOJOWA

KOMUNIKATY Z BADAŃ W ROKU 1971
NA CMENTARZYSKU W NIEDANOWIE, POW. NIDZICKI
(STANOWISKO 2)

Muzeum Mazurskie w Olsztynie w ramach współpracy z Zespołem do Badań Etnogenezy Słowian w Polsce Północno-Wschodniej Instytutu Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk kontynuowało w sezonie letnim 1971 r. badania wykopaliskowe na cmentarzysku lateńsko-rzymskim w Niedanowie w pow. nidzickim¹. Badania terenowe trwały od 1 czerwca do 17 lipca. Kredyty na badania uzyskano z Komitetu Słowianoznawstwa PAN oraz od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie. Badaniami kierowała autorka sprawozdania przy współpracy mgr Iwony Kupczyk i mgr. Włodzimierza Pełi. Badaniami objęto północno-wschodni kraniec cmentarzyska. Sprawdzono również jego pogranicza w rejonie południowo-zachodnim. Łącznie przebadano 1500 m², uzyskując 8700 m² powierzchni wyeksplorowanej na tym obiekcie. W roku bieżącym odkryto dalszych 51 pochówków ciałopalnych, uzyskując ich łącznie 628.

W rejonie północnym i zachodnim cmentarzyska występowanie pochówków w bieżącym sezonie badań miało wyraźnie charakter peryferyjny. Ich zagęszczenie było mniejsze niż przeciętne w centrum badanego obiektu. Jedynie na przestrzeni 50 m² (Ar 332, ćwiartka C-D) było wyższe niż przeciętne na tym stanowisku i wynosiło 14 pochówków. Peryferyjny charakter miały również pochówki w południowo-zachodnim krańcu cmentarzyska. Zwarty układ zagęszczenia stwierdzono natomiast w północno-wschodnim rejonie badanego obszaru. Jest to teren aktualnej uprawy. Odsonięte tutaj pochówki zachowane były przeważnie w stanie szczątkowym.

Na obszarze badanym w roku bieżącym odsłaniano w dalszym ciągu zachowane fragmentarycznie pozostałości naziemnych konstrukcji kamiennych. W dwóch wypadkach uznać je można najprawdopodobniej za pagórkowate kilkuwarstwowe bruki, otoczone kręgami kamiennymi z dobranych wielkością kamieni. W obrębie jednego z nich (Ar 133 ćwiartka B-D) odsonięto dwa jamowe groby ciałopalne z bogatym wyposażeniem. W wyposażeniu pochówka 609 znajdowała się brązowa rzymska moneta z otworkiem do zawieszania wraz z zespołem paciorków szklanych i brązo-

¹ W. Ziemińska-Odojowa, *Badania archeologiczne na cmentarzysku ciałopalnym w Niedanowie, pow. Nidzica*, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 1961, nr 4, s. 625; też, *Wstępne sprawozdanie z badań w roku 1962 na cmentarzysku z okresu późnolateńskiego i rzymskiego w Niedanowie, pow. Nidzica*, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 1962, nr 4, s. 823; też, *Komunikat z badań archeologicznych przeprowadzonych w latach 1963—1964 na cmentarzysku z okresu późnolateńskiego i rzymskiego w Niedanowie w pow. nidzickim (stanowisko 2)*, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 1964, nr 3, s. 560.

Ryc. 1. Niedanowo, pow. nidzicki. Grób 609. Moneta rzymska z końca III wieku n.e.
Awers. Fot. A. Kuraczyk.

Ryc. 2. Niedanowo, pow. nidzicki. Grób 609. Moneta rzymska z końca III wieku n.e.
Rewers. Fot. A. Kuraczyk.

wych zawieszek. Występowanie na cmentarzysku monet rzymskich należy do rzadkości, ogółem odkryto ich dotychczas trzy, w tym dwie w jednym zespole grobowym. Wszystkich monet używano jako elementów naszyjnika. W obrębie bruku odkryto również popielnicowy pochówek ciałopalny. Omawiając naziemne formy nagrobne wspomnieć należy o występowaniu bruków kamiennych związanych z pochówkami, których forma pierwotna niemożliwa jest do odtworzenia. Pochówki występowały również pod pojedynczymi głazami lub obok nich, co już wcześniej wiązano z zaznaczeniem na powierzchni grobu tzw. „stella”. W jednym wypadku odsłonięto pod kamieniem grób ciałopalny składający się z czystych przepalonych kości bez śladu stosu i wyposażenia.

Przeważającą formą grobu na badanym terenie cmentarzyska w roku bieżącym był pochówek bezpopielnicowy, o różnych formach i rozmiarach jam grobowych i z różną w nich zawartością zabytkową. Współistniały obok siebie groby bogato wyposażone i groby bez wyposażenia, zawierające często tylko przepalone kości i węgle drzewne. Na ogólną liczbę 51 pochówków, około 20% stanowiły groby popielnicowe, często z większą zawartością ceramiki. W dalszym ciągu na cmentarzysku występowały tzw. „kupki czystych kości”, bez wyposażenia. W ostatnim sezonie wykopaliskowym wystąpiły one zwarcie na wschodnim krańcu cmentarzyska, gdzie już wcześniej obserwowano ich największe nasycenie. Wyposażenie grobowe odkrytych pochówków stanowiły głównie ozdoby stroju (paciorki, wisioriki, moneta, sprzączki, okucia pasa, zapinki, bransolety, fragmenty nieokreślonych przedmiotów brązowych oraz wiele drobnych okruchów szkła), przedmioty codziennego użytku (fragmenty grzebieni, okucia i klucze do skrzynek, przęśliki, szydła, fragmenty ornamentowanych okładzin z kości, brzytwa żelazna), oraz ceramika. W dwóch zespółach znaleziono ostrogi, które na cmentarzysku występowały sporadycznie. W zespole wyposażenia grobu 595 były dwie zdobione, brązowe ostrogi z guziczkowatymi zakończeniami, a w zespole 626 fragment podobnej ostrogi.

Badania na stanowisku 2 w Niedanowie dobiegają końca. Uchwycone prawie w całości granice cmentarzyska zlokalizowały teren jego użytkowania na zwartym obszarze. Uzyskane obszerne materiały źródłowe potwierdzają sugerowane już wcześniej wnioski ogólne dotyczące długotrwałego użytkowania badanego obiektu, jego rejonizację chronologiczną i formalną. W związku z możliwościami finansowymi podjęto w roku bieżącym niezbędne dla tego obiektu zapoczątkowane w latach 1959—1961 badania antropologiczne szczątków kostnych oraz analizy metalograficzne. Na podstawie analiz antropologicznych można będzie włączyć się do dyskusji, jaka toczy się w fachowej literaturze naukowej na temat społecznej interpretacji cmentarzystyk z okresu rzymskiego na Mazowszu. Obserwowana dotychczas przewaga lub wyjątkowość pochówków kobiecych na cmentarzyskach mazowieckich na podstawie dotychczasowych źródeł archeologicznych i antropologicznych nie może być podstawą do uogólnień².

² T. Malinowski, *Kobiece cmentarzyska z późnego okresu wpływów rzymskich na Mazowszu wschodnim*, Światowit, t. 32, 1971, ss. 163—181 oraz zebrana tam literatura, a także W. Ziemińska-Odojowa, *Cmentarzysko Amazonek, Warmia i Mazury*, 1962, nr 3, ss. 11—12; też, *Einige Forschungsprobleme des Gräberfeldes in Niedanowo Kreis Nidzica in Masuren*, Acta Baltico-Slavica, nr 4, 1966, ss. 151—157.